

vkupnega premoženja navadna pisma, ki imajo, kar se njih varnosti tiče, prednost pred akcijami, in zavoljo te prednosti imenujejo se prioritete, ali po slovenski prednice. Prioritetna dolžna pisma imajo stvarno zalogo za seboj, tako da one nič ne zgubé, ako bi postavimo akcijino podvzetje spodletelo. Takrat samo akcije zgubé. Od teh prioritetnih dolžnih pisem plačuje akcijino društvo samo obresti, ne pa dividende.

Akcijino društvo se razide, če je svoj namen doseglo; če se je, postavimo, premogova žila, na kateri se je kopalo, izcrpila; — ali pa, če se v glavni skupščini deležnikov sklene, da ima društvo nehati. Nikoli pa ne more, kakor pri kumpanijah, en sam deležnik zahtevati, da se skupno društveno premoženje razdeli, in njemu njegov delež odšteje.

Kar se dobička tiče, ki ga ima akcijino podvzetje dati, vse od tega odvisi, kakošno je podvzetje, in kako je vravnano. Gledé tega je treba, da se podvzetje, predno se v roke vzame, najprej dobro in na vse strani premisli in pretuhta. Ko je to storjeno, mora se načrt ali plan narediti, po katerem se bo delalo. Glavna stvar je, da se pri enkrat vstanovljenem načrtu ostane, kajti menjanje in skakanje od enega načrta na drugega podvzetju navadno bolj škoduje kakor hasne.

Da je podvzetje srečno, odvisi tudi od mož, ki jih je akcijino društvo izmed sebe izbralo, ter jih za oskrbnike in voditelje celega podvzetja postavilo. Oskrbniki podvzetja se morajo vestno po tistih sklepih in napotkih ravnati, ki so bili v glavni skupščini akcijonarjev ustanovljeni.

Zato mora pa skrb vsakega akcijinega društva biti, da si zvestih in vestnih mož za oskrbnike izbere.

Znanstvene stvari.

Zapisnik

38. odborove skupščine Matice slovenske

v Ljubljani 13. julija 1876.

Vrsta razgovorov: 1. Bere se zapisnik 37. odborove seje. 2. Poročilo tajnikovo. 3. Poročilo odseka za izdavanje knjig. 4. Razgovor o raznih Matičinih zadevah.

Te seje udeležili so se izmed vnanjih udov: gospoda Janez Parapat in Viljem Urbas, izmed Ljubljanskih pa gospodje: dr. Janez Bleiweis (prvosednik), Jož. Marn, Maksim. Pleteršnik, Fr. Souvan, dr. Jurij Sterbenec, Fel. Stegnar, Jan. Šolar, Iv. Tomšič, Iv. Vavrū, Ivan Vilhar, Fr. Wiesthaler, dr. Jernej Zupanec in A. Praprotnik (tajnik in zapisnikar).

Predsednik dr. J. Bleiweis prične skupščino ob 5¹/₄ ure, pozdravši nazoče odbornike.

Najprej bere se in odobri zapisnik 37. odborove seje; potem poroča tajnik Praprotnik o imenitnejših Matičinih rečeh tako-le: „Slavni odbor! Ko sem jaz po volitvi pri zadnji odborovi skupščini prevzel tajništvo, videl sem, da je prva potreba, da se napravi in sestavi natančen inventar vseh Matičinih knjig in družih tiskovin. Tak inventar je sedaj sestavljen, in natanko se po njem vé, koliko iztisov ima Matica te ali une knjige in kakošne druge tiskovine ter tudi, koliko je vse to blago vredno. Vкупna vrednost vseh Matičinih knjig (v začetku meseca maja t. l.) je 7566 gld. 63 kr. Ako se od te svote odšteje $\frac{1}{3}$ za znižane cene, provizije itd., ostaja še vendar gotove vrednosti 5044 gold. 43 kr. Tū zraven prištevamo še zemljevide, katerih ima Matica vкуп 2810 iztisov. Ako se cenijo le po 10 krajc., znaša to 281 gold.; tedaj so vse Matičine tiskovine vredne vкуп dobrih 5325 gld.“ — Odbor soglasno izreka za marljivo vredbo književnega Matičnega inventara tajniku zahvalo.

„Število Matičinih udov se je od zadnje odborove seje pomnožilo za 13 udov; izstopili pa so 4. Glavna Matičina knjiga, v katero se novi udje zaporedoma vpišujejo, kaže številko 3044.“

„Odsek za izdavanje knjig imel je od zadnje odborove skupščine dve seji, ravno tako tudi gospodarski odsek. O vseh teh sejah kažejo zapisniki zadevne razprave.“ (Tajnik bere vse štiri zapisnike teh sej, kar odbor na znanje vzame.)

„Znano je, da je pokojni gosp. dr. Lovro Toman „Matici“ za njene ude na Dunaji napraviti dal diplomu. Pismo, s katerim je „Matici“ daroval ploščo, bilo je njegovo zadnje pismo, pisano v Rodovni 9. avg. 1870. leta. Ravno tega leta je Matičin odbor te diplome pri Kökeju na Dunaji dal natisniti 500 odtisov. Od tistega časa do sedaj pa so vse te diplome pošle, in ni se moglo ž njimi vstrezati udom, ki so jih želeli. Tajništvo je tedaj pri Kökeju (pri katerem je še sedaj hranjena diplomina plošča) naročilo 100 odtisov, katere je Matica 15. junija t. l. dobila. Sedaj morejo tedaj lepo diplomu (za 50 kr.) dobiti vsi udje, ki je želijo.“ — Odbor tajnikovo naročilo Matičinih diplom odobri.

„C. k. deželni šolski svet Kranjski je pri „Matici“ naročil 220 iztisov Kersnikove knjige „Zgodovina Avstrijsko-ogerske monarhije“ za srednje šole in za učiteljska izobraževališča, da jih razdeli učiteljskim knjižnicam po deželi. Ker pa je Matica od te knjige imela le še 145 iztisov, je dala 140 iztisov dežel. šolskemu svetu, za katere je prejela čistih 44 gold. 80 kr. Sedaj je ta knjiga razprodana.“ — Tajnik predlaga tedaj, naj, ker je morda tū pa tam še kak Matičin ud, ki te knjige nima, in ker tudi novi udje največkrat želé več prejšnjih Matičinih knjig, pa tudi zato, ker bode si ta knjižica tudi med učitelji in učenci pridobivala vedno več veljave in porabe — odbor dovoli, da se ta koristna knjižica (ki obsega le nekaj čez 6 pól) v drugič natisne. — Predlog se izroča odseku za izdavanje knjig v prevdarek in poročanje v eni prihodnjih sej.

(Konec prihodnjič.)

Pogovor dveh Kranjskih kmetov o Turški vojski.

Humoreska po „Brenceljnovem“ stroju.

Matej. Prej bi se jokalo nego smejal temu, kar se na jugu godi. To ti „teče rdeča kri, da bi gnala mlin-ske kamne tri“ — pravi stara pesem o Lavdonu in Turkih.

Jernej. Pa res! Čuda, da se to že prej ni začelo, kar je zdaj. Saj veš, da že 400 let kruti Turek tlači in vlačí uboge naše brate, ki so se zdaj s pomočjo Srbov in Črnogorcev spravili na noge, da bi otresli žuleči in težki Turški jarem.

Matej. Vem to. Vendar bi se bil zadnjič skoro smejal, ko sem bral v „Novicah“, da Rusija in Avstrija hodite krog vsega tega, kakor mačka krog vrele kaše, da nobena njih armad se ne bo vtikala v boj in da še le po tem, ko se bodo Turki, Srbi, Črnogorci in ustajniki nekaj časa tēpli, bosta Gorčakov in Andrassy razsodila, kdo je bil bolj tepén in kako bi se mu pomagalo.

Jernej. Haha! prav kakor če se pri nas fantje dveh vasí o žegnanji stepó. Okoli in okoli je polno ljudi, ki gledajo, kako se „junaki“ po glavah udrihajo, in če je kdo hudo tepen, ga eni milujejo, drugi pa mu privoščijo to, kar je skupil, češ, čemu se je posetil. Ko je kdo ves krvav, še le pridejo s škafo m vode ter mu izmivajo glavo.

ločilo“. in stavi nasvete: „1. Učiteljski zbor želi, da bi se šolske oblasti povsod ozirale na §. 11. drž. šolske postave, in nanašaje na to, da deželne šolske postave I. oddelek: „kako se napravljajo in zdržujejo javne ljudske šole. §. 1—16. 2) Za hudomušne otroke naj se napravijo posebne šole strahovalnice (Correctionshäuser) in učiteljska konferencija naj bi imela pravico iz šole odločiti in tje napotiti nepoboljšljive otroke.“

Gosp. Tomšič želi kakega pozitivnega nasveta, da se omajana disciplina zopet naravná.

Gosp. Grkman bere iz „Tagespošte“ sestavek o odgojnih pripomočkih. Vodilna misel je bila ta: nekdanjo drugače znali podučevati, kakor s šibo, ker ni bilo pedagogičnega izobraževanja; od l. 1848. so zopet rabili šibo, ker so hoteli duh leta 1848. panati; nove šolske postave so šibo odpravile, veliko prevred za današnji vek; poprej so preveč šibo rabili, sedaj so jo čisto odpravili in prišli iz kota v kot. Kaj je nasledek tega? Dečki se učitelju v obraz smeja, svoje glavnost, upor z otroci raste. Stariši rabijo šibo, a učeniki, ki namestujejo stariše, bi je ne smeli i. dr.? Gosp. Grkman vendar ne predlaga ničesa. — Gosp. Kronberger, glavni učitelj na ženskem učiteljišču, pravi med drugim, da je disciplina mogoča, ako ima učitelj pravo ljubezen do otrok; on priporoča, naj učitelj revne oblači in skrbi, da bodo opoldne kaj jesti dobivali; naj skrbi posebno za zapuščene in zanemarjene, katere naj skuša v ljubezni pridobiti; naj se s stariši o zadržanji otrok razgovarja itd. Za strahovalnice on ni.

Debata se dalje suče o tem, ali gre trdovratne in nepokorne otroke telesno pokoriti ali ne, kedar z lepa ne ubogajo, kar spregovori gosp. profesor Zupančič, glavni učitelj na ženskem učiteljišču, ter govori blizu tako-le: Napačna uljudnost je, ako se hudobni otroci telesno ne pokoré; šiba o pravem času in v pravi meri veliko, veliko koristi (Dobro! pravo! čujemo zunaj zbornice; opazka vred.); tedaj gre delati na to, da se §. 24. šolsk. in učnega reda dne 20. avgusta po postavni poti prenaredi. Gosp. Kronbergerju pa odgovarja, da učeniki niso angeli; preveč je zahtevati od njih, da bi bili kar „dobrodelni odsek“, to naj drugi storé; kje bodo učitelji jemali čas, da bi vse to storili, kar g. Kronberger tirja? Gosp. Zupančič tudi ni za strahovalnice; kdo bode v njih podučeval itd.

Sedaj so se pa navzočnim ljudskim učiteljem jeziki odvezali. X. pravi, da so na Koroškem učitelji l. l. kaj enacega sklenili. — Y. misli, to ne gre za to, da bi šibo zopet vpeljali, kakor nekdanj, marveč hudobnim otrokom pa tudi nespametnim starišem se mora ta misel vzeti „učitelj ne sme otroka kaznovati“. — W. pravi, dosti je, da otrok šibo le vidi, strah je dobra reč; hudobni otroci druge do krvavega natepó, pa zaničljivo pravijo: I kaj se mi more zgoditi, dopoldne bom eno uro zaprt, učenik pa z mano. — Zopet I. pravi: Modri stariši sami učnike prosijo, naj njih otroke v strah jemljejo, naj jih s šibo pokoré, ako beseda ne zda itd.

Gosp. predsednik bere nekaj izrek najslavnejših pedagogov iz novejših časov: Pestalocija, Diesterweg-a, Niemajerja i. dr., ki so vse te misli, da brez telesnih pokoril ne gre pri odgoji, in da je največja usmiljenost ta, ako se iz napačne uljudnosti šiba ne rabi o pravem času, taka mehkužnost v izreji pripelje otroke v norišnico ali v jetnišnico. (Dobro! zunaj zbornice.) Gosp. Zupančič naposled svoj nasvet priporoča v tej obliki: „Učiteljska skupščina izreka željo, naj se §. 24. zač. šolsk. in uč. reda, ki telesno pokorilo v šoli vsekako odpravlja, po postavni poti

prenaredi. (Die B. L. K. spricht den Wunsch aus, dass der §. 24 der prov. Sch. u. U. O. vom 20. August 1870, welcher die körperliche Züchtigung unter allen Umständen verbietet, im gesetzmässigen Wege abgeändert werde.) Po kratkem ugovarjanji, ki se je bolj dotikal forme, a ne stvari, se je nasvet enoglasno sprejel. (Prav tako! zunaj zbornice.)

Šolam pa tudi majhnim cerkvicam priporočano.

Pred kratkem smo imeli priliko — piše „Učit. Tov.“ — videti pri g. A. Försterju, stolnem organistu v Ljubljani, lep harmonij iz P. Titz-ove c. kr. dvorne tovarne na Dunaji (Wieden, Pressgasse Nr. 28). Tak harmonij obsega $4\frac{1}{2}$ oktav tastature, t. j. od $C = 8'$ do $f = \frac{1}{4}'$ ter ima en sam premén (Expression), da se more ali krepko ali nježno igrati, kakor ravno skladba zahteva. Harmonij je iz hrastovega lesa narejen. Gonili pri mehovah se lahko zaprete, na stranicah pa so držaji, da se po potrebi prenese. Za šole je kaj pripraven; zato je v „ceniku“ tudi imenovan „šolski harmonij“. Cena mu je 85 gld. brez voznine. Skoraj da ni moči popisati, kako praktično, lepo, in solidno je sestavljen. S tremi kljukicami odpre se cela mehanika, da se brez truda pride do njenih posamesnih delov. Póje jako milo a tudi dosti močno; $C = 8'$, najnižji glas, in $f = \frac{1}{4}'$, najviši se jednako lepo in čisto oglasita. Igra poleg rahlo sopajočih mehov teče tako gladko, kakor olje. Kdor pozná okornost starih fisharmonik, ki so vrh tega še jako drage, mora se čuditi pripravnemu inštrumentu, ter obžalovati, da si je kedaj staro pokveko omislil. Na izvrsten harmonij opozorujemo šolske oblastnike, ki si nameravajo omisliti kak tak instrument za ljudsko šolo. Tudi za male podružnice, kjer nimajo orgelj, bi tak harmonij kaj dobro služil v povzdigo cerkvenega petja in pobožnega duha.

Znanstvene stvari.

Zapisnik

38. odborove skupščine Matice slovenske

v Ljubljani 13. julija 1876.

(Konec.)

Najvažniši dopis, ki je zadnji čas došel Matici, je bil ta, v katerem jej c. kr. finančna prokuratura naznanja, da je pokojni beneficijant v Ljubljani gosp. Valentin Ravnikar v svoji oporoki 19. marca 1874. l. naši Matici volil 1200 gold., katere je blagajnik po odbitih 120 gold. postavne pristojbine (tedaj 1080 gold.) že prejel.“ — Odbor vstavši izrazuje preblagemu pokojnemu toplo zahvalo ter izreka željo, naj bi njegov izgled našel mnogo posnemovalcev.

Potem so bile rešene sledeče prošnje: Učiteljski knjižnici Kamenškega okraja se določijo zaostale knjige, naprošene pa še le po nekaterih izvedbah; — okrajni učiteljski knjižnici v Ormužu se podari nekoliko Matičinih knjig, ravno tako na prošnjo prof. Zupana tudi spodnji gimnaziji v Kranji.

Tajnik bere korespondencijo z gosp. Cigaletom in Köke-om o zadevah zemljevidov (to je Francije, Britanije in Škandinavije), katere bode Matica letos na svitlo dala in udom razpošiljala, ter naznanja, da je „Letopisa za 1876“ že tiskanih 10 pól in da z imenikom vred utegne obsegati kakih 17 pól.

Tomanov življenjepis (z nekaterimi njegovimi pesmami) bode obsegal 10—12 pól (s podobo in pravilnega tiska), od katerih je tudi že 4. pól v natisu.

Odbornik župnik Jan. Parapat dodá letošnjemu Matičnemu „Letopisu“ še kratek sestavek o nekem starinskem denarji (s podobo).

Odbornik prof. Viljem Urbas kaže odboru 5 pisanih pôl „Življenje dr. E. H. Coste“, katero obeta do konec avgusta t. l. dokončati, da pride prihodnje leto na kakih 5—6 pôlah na svetlo.

O „stenografički čitanki“ gosp. A. J. Bezenška se je ukrenilo, da z ozirom na to, da je Matica, kakor je račun preteklega leta kazal, več potrosila za izdaje knjig, nego bi bila smela in mora tedaj vprihodnje nekako varčneje postopati, za sedaj odloži založbo sicer hvalevredne knjige. Isto tako se ni mogla sprejeti „Zgodovina naroda slavjanskega“, ki jo s cirilico spisuje g. M. Majar.

Odbornik prof. Maks. Pleteršnik (v odsekovem imenu za izdavanje knjig) predlaga: naj bi se nabirala geografična imena (krajev, gorá, rek itd.) slovenski dežel, katera naj bi Matica vredila in ob svojem času na svetlo dala. V ta namen naj se odbor Matičin obrne do izobraženih domoljubov po vsem Slovenskem s prošnjo, naj bi vsak v svojem kraji nabral domača krajna imena in jih Matici poslal. — Predlog se je soglasno sprejel s tem, da bode prof. Pleteršnik osnoval načrt tacega imenika, ki ga Matica razpošlje v posamesne župnije za vpis dotičnih imen.

Predsednik dr. J. Bleiweis predlaga: naj odsek za izdavanje knjig prevdarja in prihodnji odborovi skupščini poroča: ali ne bi bilo koristno, da Matica izdá „Naučni slovník tujih besedí“, ki so dandanes navadne v znanstvenih, političnih, tehniških, trgovskih in drugih predmetih, ki jih, ker se ne dádo iz tujega jezika v slovenski jezik prestavljati in se tudi v nemškem jeziku v izvirni besedi rabijo, vsak le nekoliko omikan človek kakoršnega koli stanú razumeti mora, da mu knjiga ali časnik nista nerazumljiva. Tak naučni slovník tujih besedí naj bi prav na kratko v slovenskem jeziku razlagal pomen besede, kako se izrekuje, iz katerega jezika izvira itd. — na priliko po izgledu 5. natisa dr. Kiesewetterovega „Fremdenwörterbuch“ v nemškem jeziku. S takim slovníkom, ki naj bi obsegal kakih 15—20 pol, bi se vstrezalo učiteljem, umetnikom, obrtnikom, trgovcem, zdravnikom, duhovnikom, uradnikom, kmetovalcem, čitateljem časnikov in dr. — kratko rečeno: vsem udom slovenske Matice, katerega koli stanú. — Predlog, ki ga je predsednik z navedenimi nekaterimi besedami razjasnil, se je sprejel enoglasno in izročil odseku za izdavanje knjig v prevdarek. —

Na predsednikov nasvêt, naj bi se tudi „Matica“ vdeležila Janežičeve slovesnosti (13. avgusta), ko se bode velezasluženemu pisatelju slovenskemu stavil spominek, je odbor pritrdil in za to izročil skrb predsedniku Matičnemu.

Konečno se o razpošiljanju Matičinih knjig (po predlogu tajnikovem) določi, da se bodo društvene knjige za l. 1876. poslale le tistim udom, ki bodo do časa razpošiljanja knjig (to je, do konca letošnje jeseni) letnino plačali vsaj za preteklo l. 1875.

Po vsem tem se seja konča ob 8. uri zvečer.

Politične stvari.

Pogled na Turško bojišče.

Poklamacija generala Ranko Alimpića in Zaha Bosnjakom.

„Vi ste, dragi bratje naši, mnogo trpeli, mnogo nesreč prestali. Vaše solzé bile so tudi naše, vaše bole-

čine tiščé tudi nas. Bolelo nas je, videti vas v oblasti Turški, kri je nam vrela od jeze zavoljo krivic, ki so vam jih delali. Če tudi je to kazen za stare naše grehe, zadosti je! Dovolj je bilo nesreče in nevolje, dovolj solz in služnosti, dovolj robstva v jarmu Turškem! Več ne moremo poslušati vašega jokú in stokú, ne gledati požara vaših zapaljenih in obropanih vasi.

Tukaj smo mi v Božjem in v imenu našega velikega gospodarja Milana M. Obrenovića IV.! Tukaj smo, da vam pomoremo, da vas rešimo.

Na noge, bratje! Vsi pridite semkaj pod zastavo, ki smo jo prinesli, zastavo našo Srbsko, zastavo slavnih Obrenovičev. Vi vsi ste naši bratje, a vsi smo otroci jednega istega naroda, po naših žilah teče jedna kri, in govorimo jeden in isti jezik.

Vi bratje pravoslavni, katoličani in pa Muhamedani, vsi pridite semkaj pod naše zavetje, da složno požegnemo našega skupnega sovraga Ozmana, ki vas je mučil in ubijal in oplenil do gole kože.

Znano vam je, dragi bratje, da smo mi v stari slavni dôbi nerazdvojeni živeli v jedni državi pod svojimi kralji in cesarji. Takrat so gospodovali naši Dušan in Lazar, takrat ste dve lepi naši zemlji bili jedini kakor dve sestri jednega očeta.

Po nesreči naši privlekli so se Ozmani v naše kraje in na Kosovem izkopal se je grob naši stari slavi in svobodi. Tudi nas je razdvojil in učinil služnje in robove, in zdaj je že pet sto let, kar teptá Turek vse naše, kako nas mučé, požigajo in plenijo, koliko je vas ob imovino in onečastenih, koliko jih je izdihnilo na koléh, koliko poginilo v tamnih ječah.

A pravični Bog, oče vseh národov, noče, da bi vedno tako ostalo. On ne dovoli, da mi po vsem propademo. Kedar so bile došle muke in zlè namere, povzdignil se je naš Srbski narod v Srbiji, a na čelu njega knez Miloš, véliki ded mojega vladarja kneza Milana Obrenovića IV. Tudi naše orožje blagoslovil je Bog, in zapodili smo iz Srbije Ozmane, stare zločince in živeli sopet mirni in svobodni, kakor v svoji hiši. In še srečnejše bi bili živeli, da niste vi odtrgani od nas, da nismo morali gledati vsak dan vaše mučniško trpljenje.

Vaši vroči dnevi tonijo in naše lepo življenje gine, a še huje nas bolí, ker vas ne moremo rešiti muk niti otreči vaših solz ne moremo, ker smo dosti žrtvovali, bíjoči boj sè Ozmani. Mi smo vas tolažili, mi smo vam pomagali, in upamo, da priskočimo vam nekega dné v obrambo.

In zdaj bode prišel ta dan! Ne moremo dalje gledati nedolžne krvi, koja se že leto in dan lije med vami, ne gledati klanja in ubijanja, plenjenja in požarov; zato sem prišel v Božjem in svojega gospodarja kneza Milana M. Obrenovića IV. imenu čez Drino, da naredim konec zlim nakanam, da napravim red pri vseh narodih, da vas odrešim in osvobodim Ozmanov.

Bojeval se bodem le proti onim, koji se bodo protivili Srbski vojski, a vsem mirnim in mojim naredbam poslušnim zagotavljam, da jih bodem branil, da bodem varoval njih kočé kakor svojo, njih žene kakor matere in sestre, in njih sinove in hčere kakor svoje otroke. Oni bodo meni kakor moji in njih poštenje bode moje poštenje.

Vera je vsem brez razločka svobodna. Vsak naj živí po svoji veri in praznuje vse praznike svoje vere kakor dozda: jaz bodem vsako vero branil, kakor jo kateri sam brani in spoštuje.

Pridite nam, bratje, na srečanje in ne bojte se ničesa! Podajte nam roké, tudi mi jih podajamo vam, kot bratom po rodu. Starci, žene in otroci, in kar je